

DNEŠEK A ZÍTŘEK MĚST VE VZTAHU K EKOLOGICKÉ ARCHITEKTUŘE

TODAY AND TOMOROW OF CITIES IN RELATION TO ECOLOGICAL ARCHITECTURE

Jiří Adámek¹

Abstract

Article deals about developing of cities, technical infrastructure, technical arrangement of buildings in architecture and their role during the reconstructions of buildings and at build - up of new structures, in relation to low - energetic houses. New construction and reconstruction of structures are effected not only by technical progress, but also by sociological influences of the community.

Keywords

Developing of cities, technical infrastructure, technical arrangement of buildings in architecture. Low - energetic houses. New construction.

1 ÚVOD

Článek se zamýšlí nad vývojem měst, členěním technické infrastruktury, technického zařízení budov v architektuře a jejich úlohou při rekonstrukcích budov i při výstavbě nových objektů ve vztahu k nízkenergetické výstavbě. Nová výstavba, rekonstrukce objektů jsou ovlivněny nejen technickým pokrokem, ale i sociologickými vazbami společnosti. Do těchto složitých vztahů zasahuje také ochrana přírody, ekologie. Nejedná se pouze o jednu technickou disciplínu, ale soubor na sobě závislých vztahů. Snahou tohoto článku je přiblížení této problematiky, ukázání souvislostí, se kterými musí investor, projektant i zhotovitel stavby počítat.

Urbanismus nastavil působivý nový standard pro udržitelnou městskou výstavbu, infrastrukturu, a architektonické plánování.

Urbanismem vznikl model pro trvalou budoucnost. Svědomitě plánovaný, stavěný, využitý i obývaný komplexní městský model, který zobrazuje na všech úrovních a ve všech oblastech vždy nejnovější stav vývoje. Vytváří spokojenost obyvatel. Prostřednictvím pečlivého plánování měst založených na ekologickém přístupu, se stalo modelem alternativy k rozšíření anonymních předměstí na okrajích velkých měst a tak dal odpověď na jednom z nejdůležitějších problémů dnešních měst.

Území města nabízí svým novým obyvatelům nejen optimální bydliště a životní kvalitu, ale také různé druhy lokalit pro zábavu a relaxaci.

Je tam více občanské vybavenosti. Obyvatelé mají v pěším dosahu školy, mateřské školy, denní pečovatelské centrum a rodinné centrum, stejně jako centrum infrastruktury, které obsahuje společenské centrum, městské knihovny a různé obchody.

Na trvale udržitelný rozvoj má vliv společenská část (sociální), ekonomická část a životní prostředí. Základním stavebním kamenem je „AGENDA 21“. Agenda 21 vyhlásila program trvalé udržitelnosti, jako základ všeho rozumného současného lidského konání. V základních otázkách při jejich naplnění může dojít ke zvýšení kvality života v dané komunitě. Nedílnou součástí je zapojení veřejnosti do procesů plánování. Pro rozvoj, vývoj a proměny měst a okolí je nutné pochopit urbanizační principy a fungování.

2 MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI A VAZBY

- v oblasti energetiky
 - v oblasti dopravy
 - v oblasti těžby nerostných surovin
 - v oblasti rizik v území
 - v oblasti sociální a ekonomické
- Územní střety:
- záměry dopravy s územími zasaženými záplavami
 - záměry dopravy s limity využití území v oblasti ochrany přírody a krajiny
 - urbanizace a její souvislosti

¹ Jiří Adámek, Ing. arch. et Ing., České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, ÚSTAV STAVITELSTVÍ II., Thákurova 9, 166 34 Praha 6, www.atelieraz.cz, atelieraz@seznam.cz

3 UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Udržitelný rozvoj je strategie civilizačního rozvoje. Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj z roku 1987 považuje: Rozvoj, jejímž cílem je zajistit rovnováhu mezi 3 základními pilíři: ekonomickým, enviromentálním a sociál-ním. Rozvoj je udržitelný tehdy, jestliže se naplní potřeby současné generace, aniž by byla ohrožena možnost naplnění potřeb generací příštích.

Udržitelný rozvoj má v podstatě naplnit tři základní cíle:

- účinná ochrana životního prostředí, šetrné využívání přírodních zdrojů
- udržení stabilní a vysoké úrovně ekonomického růstu zaměstnanosti
- sociální rozvoj, který respektuje potřeby všech obyvatel

Potřeba udržitelného rozvoje, není pouze vyvolána enviromentálními limity, ale také limity ekonomickými a sociálními. Principem udržitelného rozvoje je skutečnost, aby jednotlivé pilíře, byly udržovány v rovnováze a jeden nebyl preferován před druhým.

Česká republika musí plnit své mezinárodní závazky při respektování zájmů České republiky.

Udržitelný rozvoj má indikátory:

- snížení objemu odpadu
- zkvalitnění odpadového hospodářství
- snížení emisí látek, znečišťující ovzduší
- snížení objemu emisí skleníkových plynů
- snížení znečištění vod
- zvýšení životního standardu v rozvojových zemích
- zajištění systému příjmu seniorů

Obr. 1 noční město, archív autora

4 FÁZE URBANIZACE

Urbanizaci můžeme rozčlenit do 4 fází:

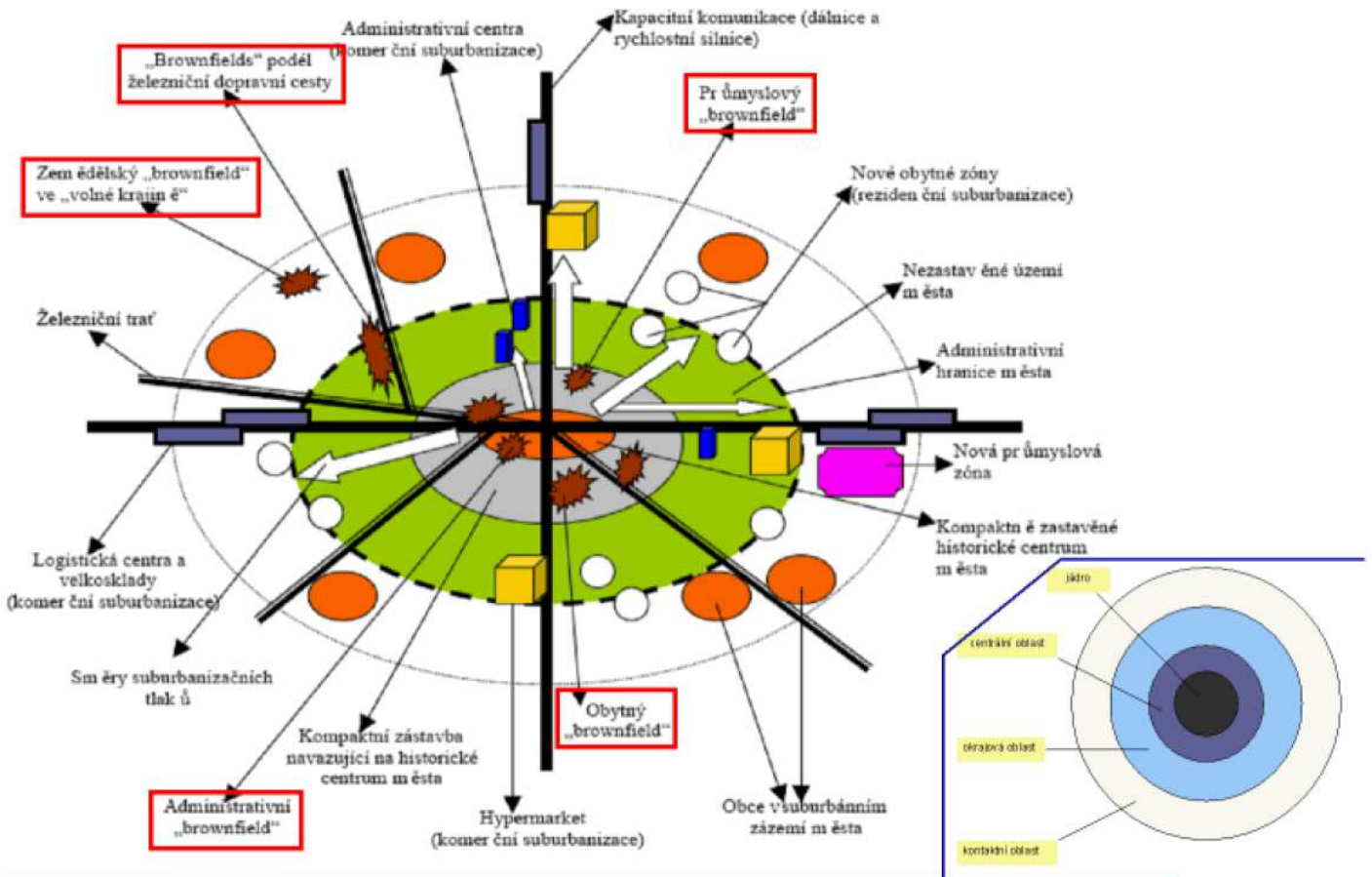
1. **Urbanizace**
2. **Suburbanizace**
3. **Deurbanizace**
4. **Reurbanizace**

V rámci urbanizace dochází ve městech k větším pracovním příležitostem a k růstu výroby.

- snižování zaměstnanosti v zemědělství a lesnictví (v primární sféře – prvotní, hlavní sféra)
- nárůst zaměstnanosti v sekundou (sekundární sféra – vedlejší a terciéru – třetí v pořadí)
- příchod obyvatelstva z venkova do měst

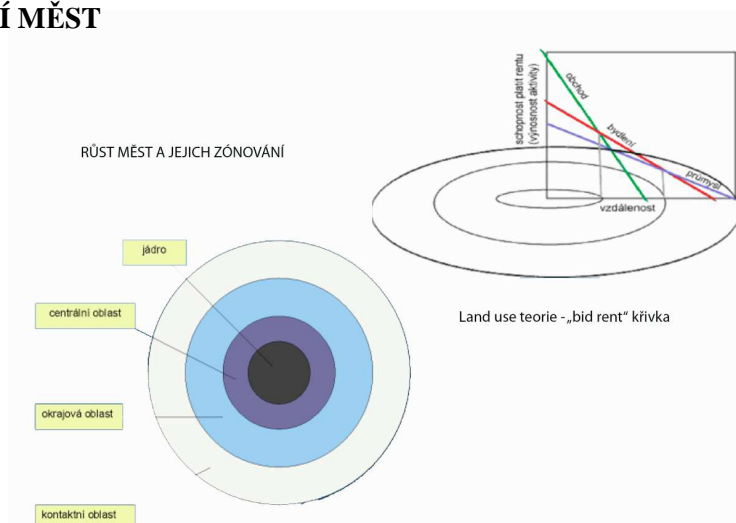
- prorůst města do krajiny
- proměny příměstské krajiny a zvyšování atraktivnosti měst
- vznik vyšších forem sídelní struktury u velkých měst.

NEREGULOVANÝ RŮST MĚST - suburbanizačními tlaky vyvolané rostoucími prostorovými nároky jednotlivců a organizací a nevyužíváním brownfields

Obr. 2 Koutný, J.: Přednášky urbanismu- VUT FAST.2009

5 ZÓNOVÁNÍ MĚST

Obr.3 Růst měst a jejich zónování, Land use teorie – „bid rent“ křivka [1]

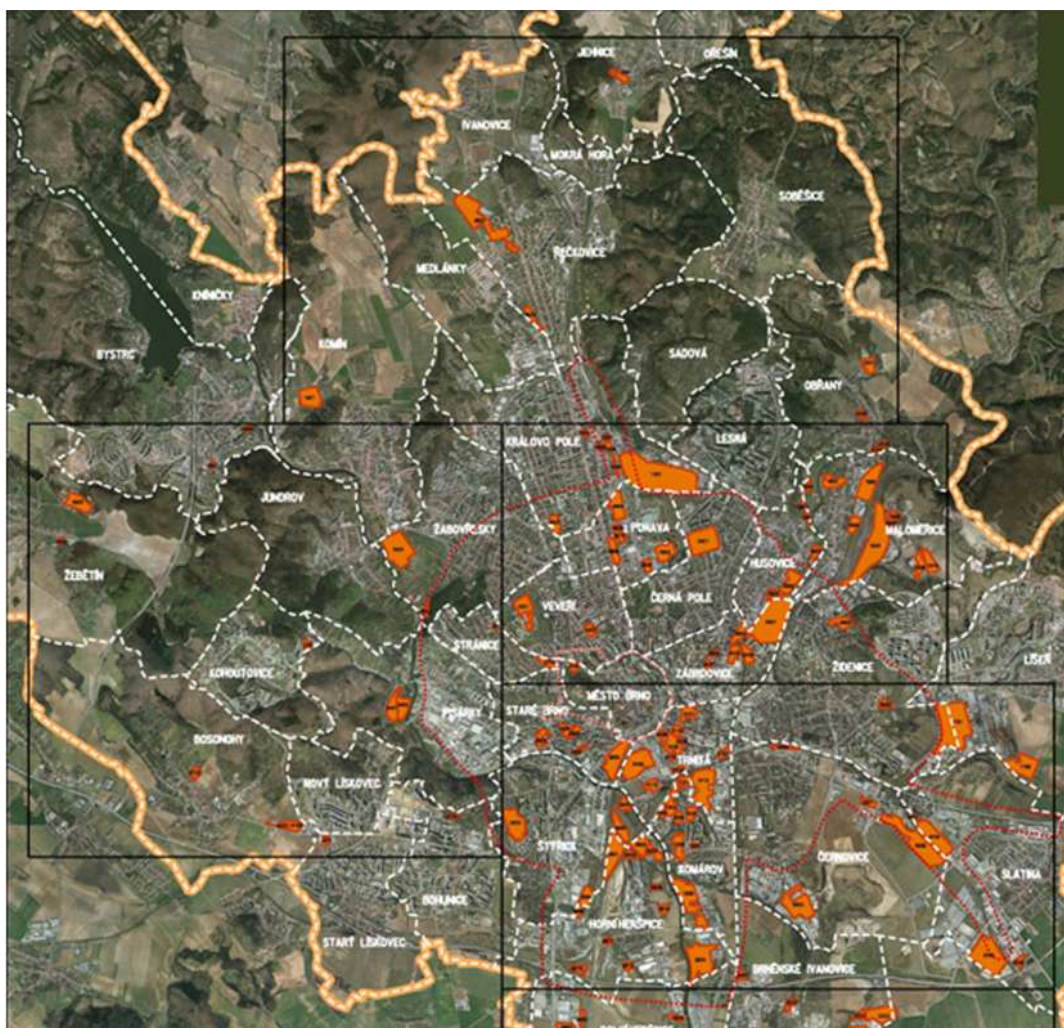
6 PROBLÉMY URBANISTICKÉHO ROZVOJE

Stárnutím stavebních fondů, zvláště morálního zastarání vznikají brownfields. V Brně je množství takto postižených území, která je nutno řešit. Další problémy urbanistického rozvoje je enormní nárůst dopravy a neřešení tohoto problému v městě. Úbytek zeleně a zhoršování životního prostředí způsobují vážné problémy. Procesy urbanizace a suburbanizace velkých měst včetně narůstání sídel. V neposlední řadě mezi problémy můžeme zařadit růst prostorových standartů (bydlení), špatné hygienické zásady a technická infrastruktura.

7 BROWNFIELDS

Jsou staré, nevyužívané, opuštěné nebo ekonomicky nedostatečně využívané průmyslové zóny, komerční objekty, obytné objekty, zemědělské a vojenské objekty v kompaktně zastavěných územích, případně ve volné krajině.

Jak je tato situace vážná je fakt, že jenom v Brně a blízkém okolí je evidováno k datu prosinec 2010 127 lokalit brownfields na řešení.

Obr.3 Mapa brownfields v Brně [3]

Národní databáze brownfieldů nabízí lokality připravené pro plány domácích i zahraničních investorů. Pomáhá na jedné straně vracet život na území, která člověk využil a pak opustil, a na straně druhé také zjednodušuje investorům práci s výběrem nejvhodnějšího místa pro podnikání v České republice.

Cílem regenerace je zvýšit přitažlivost a hodnotu jednotlivých lokalit na úroveň, kdy mohou přímo soutěžit s výstavbou na zelené louce. Dostatečná nabídka zrehabilitovaných areálů či zabezpečení financování nákladové mezery z veřejného sektoru pomůže snížit zbytečné zábory půdy pro investice na zelené louce, které jsou v rozporu s principy udržitelného rozvoje.

Hlavním podkladem pro databázi je Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfieldů. Práce na ní trvaly dva roky. Od roku 2005 ji ve všech krajích České republiky mimo Prahy připravovala agentura CzechInvest ve spolupráci s jednotlivými krajskými úřady.

Cílem bylo najít a popsat nevyužívaná nebo nepříliš efektivně využívaná území a získané informace využít pro přípravu dalších projektů a dokumentů zabývajících se řešením jejich obnovy. Národní databáze brownfieldů pomáhá pro takové lokality najít optimální využití. Podporuje investice v oblasti podnikání, bydlení, zábavních aktivit a podobně. Tím prospívá i životnímu prostředí, protože mění zanedbaná místa v živé prostory. Databáze navíc posílí absorpční kapacitu pro čerpání podpory ze strukturálních fondů EU pro období 2007-2013. [4]. Naproti tomu jsou nové plochy brány pro umístění průmyslu, dalších vybavení a staveb, což je greenfields.

8 GREENFIELDS

Anglický překlad – zelená pole, je urbanistický termín označující území, které je využíváno jako zemědělská půda, dosud nebylo zastavěno anebo jde o ryze přírodní plochy. Zastavování takového území není ve většině případech žádoucí, měly by se nejdříve využít plochy zastavěné v minulosti – brownfields.

9 URBAN SPRAWL

V současnosti se o tom zabývají všechna velká města nejenom ve vyspělých zemích. Jedná se o nekontrolovatelný expanzní rozvoj komerčních a obytných staveb, mimo kompaktní území města. Tento jev můžeme charakterizovat v deseti znacích

- Nízká hustota komerčních a obytných staveb
- Leapfrog development
- Nelimitovaný extenzivní rozvoj mimo jádro
- Dominantní postavení osobní automobilové dopravy
- Široké pásy komerčních služeb
- Rozdrobená struktura land- use podél lokalit
- Velké fiskální nerovnosti mezi lokalitami
- Nekontrolovatelné plánování a využití služeb
- Segregace typů využití půdy v různých zónách
- Filtrovací proces pro rodiny s nízkými příjmy při opatření bydlení

V důsledku vyšších cen služeb a nájmu jsou rodiny s nízkým příjmem přinuceny se stěhovat do lokalit s nižšími cenami. Nejvýhodnějšími místy jsou zázemí měst, kde jsou levné parcely, byty i domy. V těchto místech se pak kumulují sociálně patologické jevy, např. kriminalita. Další nedostatek těchto území je nedostatečná veřejná doprava, špatná kvalita bydlení, nedostatek služeb, nadprůměrná koncentrace škodlivých látek a nízká úroveň vzdělanosti.

V zásadě můžeme určit čtyři hlavní důvody:

- Ekonomické důvody
- Celkový růst populace měst
- Sociální důvody
- Špatné plánování

10 STARTOVNÍ BYDLENÍ

Možnost průběžně podle požadavku investora neustále modulárně doplňovat bydlení. Rozvojem prostoru v čase obytný prostor splňuje aktuální požadavky a finanční možnosti stavebníka.

Součástí návrhů je také modulární architektura. Možnost podle požadavku stavebníka průběžně a neustále doplňovat modulární bydlení tak, aby svou velikostí obytný prostor splňoval aktuální požadavky investora. Modulární architektura je cenově dostupná všem věkovým kategoriím obyvatel.

Obr.4 Startovní bydlení [2]

Obr.5 Startovní bydlení [2]

11 ZÁVĚR

Vědní disciplínou – urbanismus, je vytvořen nový standard trvalé výstavby měst, infrastruktury, a plánování budov. Urbanismem, vznikl model pro trvalou budoucnost. **Urbanismus** je vědecká a umělecká disciplína, jejímž cílem je projektovat a záměrně formovat lidské osídlení, sídelní útvary (města, vesnice) jako vyvážené a funkční celky. Urbanismus se zabývá tvorbou a regulací vývoje měst, venkovského osídlení a krajiny. Tato vědní disciplína usiluje o směřování k udržení ekologické rovnováhy a ochraně kulturního dědictví, optimálnímu vývoji sídelních struktur, harmonickému uspořádání území, s cílem zajištění stálého rozvoje. Územní plánování je základním nástrojem pro řízení výstavby a rozvoj osídlení. Územní plánování řeší funkční využití území a stanoví zásady jeho organizace a koordinuje výstavbu z hlediska stavebního zákona.

Aktéry územního plánování jsou pořizovatel, zpracovatel, dotčené orgány státní správy a instituce, participace veřejnosti, volené orgány samosprávy, zastupitelstvo.

Pro možný trvale udržitelný rozvoj měst a regionů včetně souvislostí, je bezpodmínečně nutné, aby úzce spolupracovaly všechny složky společnosti. Na množství brownfields v ČR a v městě Brně uvádím, jak je nutné zvládnout nástroje územního plánování tak, aby nevznikaly nová brownfields a naopak stávající byla odstraněna. Může být vymyšlen sebelepší územní plán, ale nebude-li uveden do praxe, mohou vzniknout dalekosáhlé finanční škody. Bezpodmínečně je nutné, aby všichni aktéři územního plánování mezi sebou plně spolupracovali.

V současné době se jeví nutnost interakce mezi jednotlivými obory, architekturou, ekologickou výstavbou, šetření energiemi. Význam není rozvíjet výstavbu do prostorů extravilánu, ale hlavně hledat rezervy v stávající blokové zástavbě. Z hlediska šetrné architektury je nutné počítat i se startovním bydlením, případně bydlením pro seniory.

PODĚKOVÁNÍ

Prezentované výsledky byly získány za podpory Doc. Ing. Antonína Pokorného, CSc. a SGS12/159/OHK1/2T/15.

LITERATURA

- [1] Koutný,J.: *Přednášky urbanismu*- VUT FAST.2009
- [2] Adámek,J.:*archív autora*
- [3] <http://www2.brno.cz/index.php?>
- [4] <http://www.brownfieldy.cz/seznam-brownfieldu/>
- [5] Plos.J.:*Nový stavební zákon s komentářem – pro praxi*: Nakladatelství Grada.
- [6] Hnilička.P.:*Sídelní kaše*.ERA vydavatelství.2005

RECENZOVAL

Doc. Ing. Bohuslav Pivoda, CSc, Hlávková 8, 602 00 Brno, mob:731 468 917, www.pivodareality.cz,
bohus.pivoda@volny.cz